

Mondiale gezondheid als strategisch fundament van een veilig, welvarend en rechtvaardig Nederland

Een position paper van de Dutch Global Health Alliance over het beleid rond ontwikkelingssamenwerking | Maart 2026

In een wereld waarin geopolitieke spanningen toenemen, pandemische dreigingen blijven bestaan en gezondheidssystemen onder druk staan, is investeren in mondiale gezondheid geen luxe maar een strategische noodzaak. Mondiale gezondheid raakt direct aan de centrale thema's van het coalitieakkoord: nationale veiligheid, economische weerbaarheid, internationale rechtsorde en een sterk Europa. Voor een open handelsland als Nederland zijn stabiele en gezonde samenlevingen elders in de wereld essentieel voor onze eigen veiligheid en welvaart. De nieuwe inzet op ontwikkelingssamenwerking biedt een cruciale kans om mondiale gezondheid stevig te verankeren als integraal onderdeel van het Nederlands buitenlands beleid.

Bouwen op succes: Nederlands leiderschap in mondiale gezondheid

Nederland heeft een sterk internationaal trackrecord opgebouwd op het gebied van mondiale gezondheid. Onze inzet op versterken van gezondheidssystemen, hiv/aids, tuberculose, seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR), moeder- en kindzorg, antimicrobiële resistentie en regionale productie van geneesmiddelen heeft aantoonbare resultaten opgeleverd. Via bijdragen aan multilaterale gezondheidsinitiatieven en steun voor maatschappelijk middenveld droeg Nederland bij aan het:

- redden van 70 miljoen levens via het Global Fund;
- vaccineren van 1,2 miljard kinderen via Gavi;
- laten bevallen van meer dan 130 miljoen vrouwen met professionele begeleiding via de GFF;
- en bereikten Nederlandse investeringen in 2024 miljoenen mensen met hiv-testen en reproductieve gezondheidsdiensten.

Nederland bewijst zich hiermee als betrouwbare, inhoudelijk sterke en constructieve partner binnen mondiale gezondheid. Dit opgebouwde kapitaal – diplomatiek, financieel en inhoudelijk – verdient bestendinging.

Mondiale gezondheid onder druk

Ondanks de geboekte vooruitgang staan mondiale gezondheidsresultaten onder toenemende druk.

1. **Geopolitieke fragmentatie** ondermijnt multilaterale samenwerking.
2. **Financiële druk op ontwikkelingsbudgetten** zet gezondheidsprogramma's, inclusief investeringen in pandemische paraatheid en respons, onder spanning.
3. **Schuldenproblematiek** van landen in het globale zuiden vermindert hun vermogen om zelf te investeren in gezondheid
4. **Klimaatverandering** vergroot ziekteverspreiding en verzwakt gezondheidssystemen.
5. **Conflicten en fragiliteit** maken miljoenen mensen afhankelijk van internationale gezondheidssteun.
6. **Beperkingen op SRHR en genderrechten**, onder andere door uitbreiding van beleidsmaatregelen zoals de uitgebreide Global Gag Rule de groeiende anti-rechtenbeweging, bedreigen eerder behaalde resultaten.

Zonder voorspelbare investeringen dreigen vaccinatiegraden te dalen, nemen moeder- en kindersterfte toe en groeit het risico op herleving van bestaande ziektes en de opleving van nieuwe pandemieën. Het terugschroeven van investeringen in mondiale gezondheid leidt uiteindelijk tot hogere kosten: economisch, maatschappelijk en geopolitiek.

Mondiale gezondheid als nationaal veiligheidsbelang

Gezondheidssystemen vormen de eerste verdedigingslinie tegen mondiale ontwrichting. Zwakke systemen elders vergroten instabiliteit, migratiedruk en veiligheidsrisico's in Nederland. Mondiale gezondheid is daarmee direct verbonden aan de doelstellingen van nationale veiligheid zoals benoemd in het coalitieakkoord. De recente herinvestering in pandemische paraatheid in Nederland is een mooie erkenning van deze samenhang. Investeren in sterke gezondheidssystemen wereldwijd is een vorm van preventief veiligheidsbeleid. Mondiale gezondheid draagt bij aan:

- versterkte eerstelijnszorg;
- pandemische paraatheid, door robuuste surveillancesystemen en vroegtijdige detectie van uitbraken;
- beheersing van antimicrobiële resistentie;
- beheersing van ziekte-uitbraken in oorlogsgebieden.

Welvaart, handel en economische stabiliteit

Nederland is een open handelsland waarvan de economie sterk afhankelijk is van mondiale stabiliteit en goed functionerende internationale markten. Gezonde samenlevingen zijn productiever, vormen stabielere handelspartners, trekken meer investeringen aan en verkleinen risico's in mondiale productieketens. Een goed functionerend gezondheidssysteem is daarmee niet alleen een sociale voorziening, maar ook een economische randvoorwaarde voor duurzame groei en internationale samenwerking. Zo berekende het Global Fund dat elke geïnvesteerde euro gemiddeld 19 euro oplevert via verbeterde gezondheid en economische productiviteit. Gezondheids crises daarentegen verstoren supply chains, drukken economische groei en vergroten onzekerheid op internationale markten. De COVID-19-pandemie legde dit pijnlijk bloot. In Nederland kostte de pandemie tienduizenden levens en leidde zij tot circa €65 miljard aan economische schade. Investeren in mondiale gezondheid is daarom ook economisch beleid. Het draagt bij aan voorspelbare handelsrelaties en versterkt de economische weerbaarheid waar het coalitieakkoord op inzet.

Versterken en herwaarderen van multilateralisme

In een tijd waarin internationale instituties onder druk staan, is versterking van effectief multilateralisme van strategisch belang. De Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) vervult daarbij een unieke, centraal coördinerende rol binnen de mondiale gezondheidsarchitectuur. Zij zorgt voor normstelling, wetenschappelijke richtlijnen en internationale afstemming bij grensoverschrijdende gezondheidsdreigingen. Aanvullend leveren initiatieven zoals het Global Fund, Gavi, de Global Financing Facility (GFF) en UNFPA een bewezen bijdrage aan het versterken van gezondheidssystemen en het bevorderen van de wereldwijde toegang tot zorg voor iedereen.

Multilaterale samenwerking biedt daarbij duidelijke voordelen: schaalvoordelen en daarmee prijsdaling bij inkoop, gezamenlijke normstelling en standaarden, transparantie en accountability in besteding van middelen, een efficiënte en complementaire verdeling van verantwoordelijkheden, en gedeelde verantwoordelijkheid tussen landen. Voor Nederland betekent actieve betrokkenheid meer dan financiële steun alleen. Als donor en bestuurslid heeft Nederland invloed op de strategische koers, governance en prioriteiten van deze instellingen. Door die rol actief te blijven vervullen, kan Nederland bijdragen aan effectiviteit, inclusiviteit en rechtsstatelijke verankering binnen het mondiale gezondheidsbestel, terwijl het tegelijkertijd zijn eigen belangen op het gebied van veiligheid, stabiliteit en internationale samenwerking versterkt.

De rol van maatschappelijke organisaties en gemeenschappen

Sterke gezondheidssystemen vereisen betekenisvolle betrokkenheid van gemeenschappen en maatschappelijke organisaties. Zij vormen de schakel tussen nationaal beleid, multilaterale besluitvorming en de dagelijkse realiteit van mensen in kwetsbare situaties. Lokale organisaties bereiken groepen die vaak buiten zorgstructuren vallen, zoals vrouwen en meisjes, mensen met een beperking, jongeren, mensen in fragiele contexten en gemarginaliseerde groepen. Door hun aanwezigheid in gemeenschappen vergroten organisaties het vertrouwen in gezondheidsvoorzieningen, versterken zij lokaal eigenaarschap en zorgen zij ervoor dat interventies aansluiten bij culturele, sociale en economische realiteiten. Ook bieden ze een weerwoord tegen de opkomende anti-rechtenbeweging die de gezondheid van velen ondermijnt. Daarmee bevorderen zij niet alleen de effectiviteit, maar ook de duurzaamheid van gezondheidsprogramma's.

In een tijd waarin ruimte voor maatschappelijk middenveld wereldwijd onder druk staat, is het essentieel dat Nederland haar voortrekkersrol versterkt als bondgenoot van maatschappelijke organisaties en gemeenschappen binnen multilaterale besluitvorming. Inclusieve besluitvorming leidt tot betere prioritering, grotere legitimiteit en sterkere implementatie op lokaal niveau. Het institutioneel waarborgen van hun stem binnen mondiale gezondheidsinitiatieven – bijvoorbeeld via deelname aan besturen en structurele financiering – is dus een voorwaarde voor het garanderen van de effectiviteit van investeringen.

Beleidscoherentie en rechtvaardige financiering

Mondiale gezondheid kan niet los worden gezien van bredere beleidskeuzes op het gebied van handel, financiën, klimaat en internationale samenwerking. Beleidscoherentie is essentieel om ervoor te zorgen dat investeringen in gezondheid niet worden ondermijnd door andere beleidsdomeinen. Nederland kan hierin een voortrekkersrol spelen door internationale belastingsamenwerking te versterken, belastingontwijking en fraude tegen te gaan en zo de fiscale ruimte in lage- en middeninkomenslanden te vergroten. Duurzame gezondheidssystemen vragen immers om stabiele binnenlandse financiering. Daarnaast kan Nederland innovatieve instrumenten ondersteunen, zoals een effectief multilateraal mechanisme voor het oplossen van onhoudbare staatsschulden in lage-inkomenslanden, of schuldverlichting gekoppeld aan investeringen in gezondheid (debt-to-health swaps, waarmee landen tegelijkertijd hun schuldenlast verlichten en hun gezondheidszorg versterken), en bijdragen aan het verbeteren van de IMF/Wereldbank analyses van schuldhoudbaarheid.

Zulke additionele financieringsmogelijkheden kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan duurzame gezondheidsinvesteringen, mits zij aanvullend zijn op bestaande Official Development Assistance (ODA) en deze niet vervangen. Nieuwe vormen van financiering mogen geen verschuiving betekenen van bestaande verplichtingen, maar moeten juist bijdragen aan een bredere en eerlijkere internationale financiering van gezondheid. Door in te zetten op rechtvaardige financiering en beleidscoherentie kan Nederland bijdragen aan veerkrachtige gezondheidssystemen wereldwijd, terwijl het tegelijkertijd mondiale ongelijkheden vermindert en stabiliteit bevordert.

Belangrijkste aanbevelingen voor het beleid rond ontwikkelingssamenwerking

1. Veranker mondiale gezondheid als prioriteit binnen het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid en zorg voor adequate financiering. Positioneer het thema expliciet als strategisch onderdeel van nationale veiligheid en economische weerbaarheid.
2. (Her)bevestig het belang van sterk en effectief multilateralisme door de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) te steunen als centraal coördinerend orgaan binnen de mondiale gezondheidsarchitectuur en door de Nederlandse bijdragen aan het Global Fund, Gavi, de Global Financing Facility (GFF) en UNFPA te handhaven en waar mogelijk te versterken.
3. Waarborg structurele en voorspelbare steun aan maatschappelijke organisaties op het gebied van mondiale gezondheid en SRHR. Focus je op de Nederlandse meerwaarde en die gebieden die andere donoren vermijden.
4. Analyseer de impact van de uitgebreide Global Gag Rule van de Amerikaanse regering op de effectiviteit van Nederlandse investeringen in gezondheid en SRHR. Spreek duidelijke mitigatiestrategieën af met partners die Nederland steunt en mogelijk geraakt worden door dit Amerikaanse besluit.
5. Zet je in Europees verband in voor financiering voor ontwikkelingssamenwerking met gezondheid als prioriteit binnen de onderhandelingen over het meerjarig financieel kader (MFF). Bespreek samen met Europese landen mogelijkheden om de gevolgen van de uitgebreide Global Gag Rule te minimaliseren.
6. Bescherm en versterk de institutionele stem van gemeenschappen en civil society binnen multilaterale gezondheidsinitiatieven, gebruik hierbij de bestuursmodellen van het Global Fund en UNAIDS als voorbeeld.
7. Ontwikkel additionele financieringsmechanismen boven Official Development Assistance (ODA), waaronder betere afhandeling van onhoudbare staatsschulden, o.a door aanpassing van IMF/Wereldbank beleid en debt-to-health initiatieven, versterkte internationale belasting coördinatie en het actief tegengaan van belastingontwijking en illicite financial flows, zodat duurzame investeringen in mondiale gezondheid worden ondersteund zonder bestaande ODA-verplichtingen te vervangen.
8. Zorg voor beleidscoherentie: handels-, klimaat- en financieel beleid moeten mondiale gezondheidsuitkomsten ondersteunen en het 'do no harm'-principe respecteren.

Over ons

De Dutch Global Health Alliance is een netwerk van 19 in Nederland gevestigde organisaties die zich inzetten voor mondiale gezondheidszorg. Met onze leden gebruiken we onze uiteenlopende expertises en kennis om advocacy-activiteiten te coördineren en Nederlandse beleidsvorming rondom mondiale gezondheid te informeren

DGHA input 2024: [2024 Mondiale gezondheid in het Nederlands ontwikkelingsbeleid](#)